

تنوع زیستی و توسعه پایدار

محمد زرین تاب

دانشجو دکتری محیط زیست- دانشگاه تهران

عکاس: فرزانه بختیاری

غذا و نیز برای حفظ پایه های بوم شناختی مورد نیاز برای حفظ معیشت انسان ها حیاتی است. از طرفی دیگر، توسعه پایدار، توسعه ای است که نیازهای نسل فعلی را بدون به خطر انداختن توانایی نسل های آینده برای رفع نیازهایشان برآورده کند. در نتیجه این مهم تاثیر تصمیمات فعلی بر نسل های آینده را نیز در بر می گیرد.

سه هدف توسعه پایدار شناسایی شده است که عبارتند از: (۱) رفاه اقتصادی (۲) توسعه اجتماعی و انسانی و (۳) پایداری و تجدید نسل محیط زیست. به منظور برقراری نظم نوین جهانی، توسعه پایدار به ادغام توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی گفته می شود که به عنوان پایه های متقابل وابسته به هم تقویت می شوند و در سطح محلی، ملی،

تنوع زیستی نقش مهمی در حفظ چرخه طبیعی و تعادل محیط زیست دارد و پایه حیات، ثروت انسان و پایداری طبیعت روی زمین است. در حال حاضر با توجه به دلایل مختلف، منابع تنوع زیستی در جهان روبه کاهش است. در اصطلاح تنوع زیستی به سرمایه بیولوژیکی موجود در یک منطقه و به ویژه به تفاوت بین موجودات زنده در سطوح مختلف سازمان بیولوژیکی از جمله ژن، گونه و اکوسیستم گفته می شود.

کنوانسیون تنوع زیستی، تنوع زیستی را به عنوان تغییرپذیری موجودات زنده در همه منابع از جمله خشکی، دریایی و سایر اکوسیستم های آبی و جوامع بوم شناختی تعریف می کند. تنوع زیستی شامل ارزش های متعددی است به طوری که برای تولید

به عنوان اهداف دائمی و دست یافتنی و نیازهای ضروری برای توسعه پایدار ذکر شده‌اند.

منطقه‌ای و جهانی عمل می‌کنند. ریشه کنی فقر و تغییرات در الگوهای ناپایدار تولید و مصرف، حفاظت و مدیریت منابع طبیعی و توسعه اقتصادی و اجتماعی

سوالاتی که وجود دارد این است که چرا این موارد باید در مرکز همه بحث‌های توسعه پایدار باشد؟ دلایل آن بسیار واضح است:

۱. تقسیم جامعه بشری به ثروتمندان و فقرا و شکاف رو به افزایش بین کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه وجود دارد.

۲. در حال حاضر محیط زیست جهانی به دلایل زیر تحت فشار قرار دارد:

- نرخ بالای رشد جمعیت همراه با سایر عوامل انسانی به عنوان علت اصلی تخریب و ویرانی زیستگاه‌ها عمل می‌کند.
 - میزان از دست رفتن تنوع زیستی بسیار بیشتر از میزان برگشت پذیری آن است.
 - با استفاده از فناوری‌های برداشت مدرن و پیشرفته، ذخایر موجود تنوع زیستی رو به کاهش است.
 - در نتیجه فعالیت‌های انسانی و عدم انجام اقدامات متقابل، بیابان‌زایی روز به روز بیشتر می‌شود.
 - هر روز شاهد اثرات نامطلوب تغییرات آب و هوایی هستیم.
 - بلایای طبیعی بیشتر و مخرب‌تر شده است.
 - برخی از کشورهای در حال توسعه نسبت به مشکلات اقتصادی آسیب‌پذیر شده‌اند و دلایل قانع‌کننده‌ای برای واگذاری منابع طبیعی خود به منظور کاهش بدهی‌ها دارند.
 - محیط‌زیست دریایی، هوا و آب همچنان از طریق فعالیت‌های صنعتی ما آلوده می‌شوند.
- ۳- مزایا و هزینه‌های جهانی شدن به صورت غیریکنواخت توزیع شده‌اند و این مشکلاتی را برای کشورهای در حال توسعه بوجود آورده است.

غذایی و حفاظت از تنوع زیستی بدون به خطر انداختن پایداری محیط زیست بود. این موارد به درستی در دستور کار سازمان ملل متحد WEHAB (آب، انرژی، سلامت، کشاورزی و تنوع زیستی) خلاصه شده است. تمام این نیازهای اساسی بشریت و نیز دسترسی به منابع مالی و سایر مقررات برای کشورهای در حال توسعه در اجلاس سران مورد توافق قرار گرفته است. نتیجه آن در هشت مورد از اهداف توسعه هزاره ملل متحد (MDGs) نشان داده شده است و تمام سه رکن توسعه پایدار با اهداف اجرا، برنامه ریزی و جدول زمانی آن در نظر گرفته شده است.

اگر هیچ تلاشی برای معکوس کردن این روند جهانی نباشد، این گونه نابرابری‌ها تثبیت خواهند شد و توسعه پایدار به عنوان یک هدف نهایی برای نظم جهانی به دست نخواهد آمد. به منظور جلوگیری از چنین اختلالات جهانی اجلاس جهانی توسعه پایدار که از آن میان برنامه اجرایی ژوهانسبورگ و اهداف توسعه هزاره ملل متحد (MDGs) به وجود آمد. تمرکز اجلاس بر یافتن توافق از طریق گفتگو در مورد اهداف، جدول زمانی و مشارکت‌ها برای دسترسی سریع‌تر به نیازهای اساسی انسان‌ها مانند آب آشامیدنی تمیز، بهداشت، سرپناه مناسب، انرژی، مراقبت‌های بهداشتی، امنیت

هشت هدف توسعه هزاره ملل متحد (MDGs) به شرح زیر است:

(۱) از بین بردن فقر و گرسنگی شدید

(۲) دستیابی به آموزش اولیه جهانی

(۳) ترویج برابری جنسیتی و تقویت زنان

(۴) کاهش مرگ و میر کودکان

(۵) بهبود سلامت مادران

(۶) مبارزه با اچ‌آی‌وی / ایدز، مالاریا و سایر بیماری‌ها

(۷) اطمینان از پایداری محیط زیست

(۸) ایجاد یک همکاری جهانی برای توسعه

در مجموع شاخص های مورد استفاده برای تنوع زیستی به دو دسته استفاده پایدار و غیر پایدار اشاره می شود. تنها ضامن یکپارچگی توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی مسیر استفاده پایدار است که پایه های ضروری برای توسعه پایدار هستند. بنابراین استفاده پایدار از تنوع زیستی، فرآیندی برای دستیابی به استفاده مداوم تنوع زیستی به منظور توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی برای توسعه پایدار است. استفاده پایدار به استفاده از اجزای تنوع زیستی با یک روش و با یک نرخی که منجر به کاهش طولانی مدت تنوع زیستی نمی شود تعریف می شود، در نتیجه این پتانسیل برای پاسخگویی به نیازهای نسل های کنونی و آینده حفظ می کند.

تمام ۸ هدف توسعه هزاره به دستور کار WEHAB مرتبط هستند. آب، انرژی، بهداشت و کشاورزی به خوبی در برنامه های توسعه بخش های مختلف و دستور کار کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه پایه گذاری شده اند و عدم حضور آنها در هر روند توسعه بلافاصله مشخص می شود. که این امر خیلی با تنوع زیستی همخوانی ندارد. تنوع زیستی به عنوان یک اصطلاح سیاسی، کمی بیش از یک دهه ظاهر شده است، اما ادغام آن در دستور کار توسعه پایدار آهسته بوده است. و این وضعیت با دستور کار WEHAB متفاوت است، به این ترتیب به تنوع زیستی به عنوان بخشی جدایی ناپذیر از برنامه توسعه پایدار به اندازه سایر موارد نگاه می شود.

نتیجه گیری

تنوع زیستی منابع طبیعی زنده ای هستند که در سیستم های اکولوژیک آبی (از جمله دریایی و آب شیرین) و خشکی (از جمله تمام بیوم های اصلی مانند جنگل ها) یافت می شوند. کنوانسیون تنوع زیستی سازمان ملل متحد به عنوان ابزار اصلی بین المللی برای اطمینان از ادغام مسائل مربوط به تنوع زیستی در برنامه کاری توسعه هزاره مورد بررسی و مورد تاکید قرار گرفته است. تنوع زیستی در زمینه توسعه پایدار فرصت هایی را برای ریشه کن کردن فقر، ارتقاء رفاه و معیشت اجتماعی، یکپارچگی اجتماعی و فرهنگی مردم به ویژه در کشورهای در حال توسعه فقیر که غنی از تنوع زیستی هستند فراهم می کند. لذا به منظور حصول اطمینان از توسعه پایدار، لازم است که تنوع زیستی را حفظ و از آن به صورت پایدار استفاده کنیم.

منبع:

Matta, G., Bhadauriya, G., & Singh, V. (2011). Biodiversity and sustainable development: A review. ES-SENCE—International Journal for Environmental Rehabilitation and Conservation, II (1), 72-80.